

MARTIN GLAZ SERUP

FORDI SORGEN ER STOR/DISSE ORD

Teksten blev skrevet til og oprindeligt fremført under Øyvind Berg-seminaret på Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-dagene i Hamar den 10. marts 2017

At læse Øyvind Bergs digte er – ja – hvad er det; det er alt muligt, en blanding af stemmer og genrer og stillejer; en slags litteraturhistorisk katalog, næsten, selvom jeg gerne vil fjerne det *historiske* fra den sætning, det får det hele til at lyde så musealt og forfatteren til at fremstå som en art kustode. Øyvind Bergs bøger og digte er som kataloger over det litterært mulige, litteraturen er jo synkron og samtidig, hele tiden, det er netop noget af dens egenart. At traditionen findes hvis man kender den. Øyvind Berg er en virkelig morsom og lærd digter, hans digte og fortællende tekster går i alle mulige retninger på én gang og som ikke nødvendigvis – eller ikke så tit – ønsker at syntetisere, afslutte, samle, slå et slag med halen og gå *op*. Selvom dét selvfølgelig også sker. Men hellere er det som Øyvind Bergs digte og bøgerne de står i, ønsker at bevæge sig i så mange retninger og så mange tempi som muligt for igennem en slags forvirring at nå til en præcision, en rummelighed, for på siderne at oparbejde en energi, hvis det er det rette ord, et flow, en flertydighed, en inklusivitet, en samtidighed – *bevægelse* er et ord jeg bruger – der ligner den der findes i livet udenfor bøgerne og som bøgerne ikke bare forholder sig til, men jo også er en del af. Jeg opfatter ordet *oprigtighed* som vigtigt i den poetik jeg synes at kunne læse ud af Øyvind Bergs oeuvre, hvor oprigtighed handler om at optræde og udtale sig i overensstemmelse med sine meninger og følelser og ikke at forstille sig. Sådan fremstår teksternes ethos ihvertfald. Eller som digteren selv skriver i *Forskjellig* (1995), ovenpå eller sammen med Lu Ji (Lu Chi), den kinesiske digter der skrev sin *Wen Fu* om skrivekunsten for lidt over 1700 år siden:

«For poesien må følge poetens følelser. Og disse kan gennemsyre alle genrer, for alt er digtning, og den som ikke har sjælen med sig i det han skriver er en ussel bedrager.»

Men hvordan skal man forholde sig til sådan et oeuvre, hvordan skal jeg, nu og her. Jeg tænker ikke mindst: formelt, når nu digtene selv er så formbevidste. Jeg har besluttet mig for selv at prøve at gå i alle retninger, sige hvad der falder mig ind, som det falder mig ind, i en slags collage, der vel er en blanding af digt og essay og oversættelse og, ikke mindst, en øvelse i at skrive tæt på livet

fra dag til dag, i direkte forlængelse af Øyvind Bergs seneste digtbog, *Gjennom Mørketida* (2014), der har sit forbillede i Bashos rejsebøger. Så håber jeg at det lykkes mig at operere i det <dagbogskompositoriske> og ikke forfalde til det <dagbogsagtige>, som Øyvind Berg oplever som «en lukket og uinteressant genre», som han skriver i efterordet til *Offentlig ømhed* (2016). Samlingen af <ikke alle digtene fra 1982 til nu> er betitlet efter et vers hvor Digteren beskrives som en «producent af offentlig ømhed», og dét forekommer mig at være en god definition på en digter. Eller måske på en kunstner som sådan. Jeg tænker på den franske filosof Jacques Rancière og hans idé om *Le partage du sensible*, delingen eller distributionen af det sanselige. Ifølge Rancières definitioner kan æstetik forstås som det system der a priori bestemmer hvad der præsenterer sig selv eller er tilgængeligt for sanseerfaringen. *Æstetik* er en afgrænsning af tid og rum, af hvad der er synligt og usynligt, hvad der forstås som tale og støj. Hvem og hvad vi tager alvorligt, hvad der er smukt og hvad der er grimt og hvad vi slet ikke ser. *Politik* drejer sig om hvad der bliver set og hvad der kan siges om det; omkring forståelsen af hvem der har evnen til at se og til at tale, og om tiden og rummets egenskaber og muligheder. Hvem der er mennesker og hvem der ikke er det. Blandt andet. Og her spiller producenterne af offentlig ømhed en væsentlig rolle. Øyvind Berg er en digter, der udover at være lærd, veloplagt og i sin skrift at gå i alle retninger på én gang, som jeg kalder det – i virkeligheden mener jeg bare at han kan og tør at skrive på mere end én måde af gangen; han kan både cykle og ringe med klokken samtidig, og det er sjældnere end man skulle tro – men skulle man sætte endnu en epitete på Øyvind Bergs praksis, kunne man kalde den *politisk*. Digteren har et direkte mellemværende med resten af verden, og særligt med den del af den, hvorfra magtens forskelligartede dekreter udgår.

Her følger 52 tekststykker til Øyvind Berg, hvor jeg bruger mest energi på de tre seneste bøger; *Blindedikt* (2010), *Stećci* (2013, s.m. Dina Abazović) og *Gjennom mørketida* (2014), men jeg går også på hugst andre steder i forfatterskabet. Jeg angiver ikke kilder undervejs, flere af teksterne der følger er mine oversættelser eller uddrag og bearbejdelser af Øyvind Bergs (og Dina Abazović') tekster. Jeg nævner navnet Øyvind Berg 57 gange i denne tekst og det synes jeg bare er på sin plads! Måske navnet er blevet til en art poetisk lydord (hvis man er typen der læser højt for sig selv, når man læser) inden jeg er færdig. Når I læser ordet <Tadsjikistan>, skriver jeg kun <Øyvind Berg> to gange til før min tekst er slut.

#1

Jeg genlæser et digt af Øyvind Berg
Det er enkelt
og komplekst
og handler om tiden
der rinder ud for os, livet
der render ud af os
som regn over en rude
men det føles ikke så poetisk
at blive ældre
vi kigger på det, på vandet over ruden
fascineret måske
det er svært at forklare hvad der sker

#2

Jeg er ved at lande i Paris
om et par dage er jeg i Hamar
og skal tale om Øyvind Bergs poesi
det føles forkert
at gøre sådan noget
og kalde det arbejde
når man læser Øyvind Bergs poesi
når man læser om Ni Zan
der gav alt han ejede bort
og sad i sin båd resten af sit liv, alene
eller sammen med sin kone
og malede som ingen anden

#3

Jeg er ved at lande i Paris
min mormor er ved at dø i København
husk! i en nødsituation
at efterlade al baggage
flyet ryster
jeg fryser
om fødderne

#4

Jeg tager sko på
jeg tager min jakke på
siger *Au revoir* og står af flyet
ud i regnen
jeg ringer til min mormor der har det fint
siger hun
hvad skulle du sidde her og glo på mig for?
det er sandt

#5

Ørnen er landet

i regnvejr

i Paris

hvad skal den sidde dér og glo for?

#6

Nej, småsparerne er landet
i regnvejr i Paris
og har taget toget ind til Notre Dame
de har fundet en café
de plirrer med øjnene
hvad skal de sidde dér og glo for?

#7

Fordi sorgen er stor
disse ord

#8

Jeg ringer hjem fra Paris
min mormor taler i ellipser
om det er et godt tegn
om det er et dårligt tegn
er ikke til at sige

Som altid
er alting
det samme
selvom alting
er forandret

#9

Døden kommer
livet går
tænk om det
tager mange år

#10

Flere følelser end ord:

du var bange

du var gammel

jeg holdt dig i hånden

det hjalp ikke spor

#11

Jeg sidder med mine noter
til et foredrag jeg skal holde
det virker så underligt
ikke i dødens skygge
men i livets

#12

Jeg sidder med mine noter
gennemgående for Øyvind Bergs poesi
har jeg skrevet
er det legende, rimede, bonmotagtige, platte
sex & småsparere, penge & portrætter
sjov & alvor
dét lyder hverken sjovt eller alvorligt
liv & død

#13

Himmel & jord

Månen stiger uendelig sagte

katten venter på en mus at slagte

#14

Jeg sidder med mine noter
gennemgående for Øyvind Bergs poesi
har jeg åbenbart skrevet
er lokale indbrud af centrallyrisk skønhed

Måske som dette:

"(...) skrå skygger af strå på strå solen skinner igennem (...)"

#15

Måske som dette:

"Tæt busk under dyb himmel
fuld af småsparere"

#16

Gennemgående for Øyvind Bergs poesi
er regnen

#17

Gennemgående for Øyvind Bergs poesi
er månen

#18

I Paris er det blevet aften
regnen er holdt op
jeg prøver at tænke over hvad det nu er
regnen står for
i Øyvind Bergs poesi
for at finde ud af *hvad* det er der er holdt op
men det er jo latterligt
poesi er hverken gætteleg
eller Sudoku
jeg er sulten, jeg går ud og spiser
og drikker
og nu er jeg hjemme igen
jeg går i seng

#19

Lige nu
hvor jeg
halvfuld
burde sove
tænker jeg
ikke
på min mormor
men på Stećci
inskriptionerne
på de bosniske gravstene
fra ca. 1200 til 1500
som Øyvind Berg og Dina Abazović
sammen har oversat til norsk

#20

For eksempel:

Her er skyggen af et menneske

#21

For eksempel:

Den ene og den anden
et menneskes to sønner
fordi sorgen er stor
disse ord

Velsignet er den
som går forbi
forbandet er den
der vælter dette

#22

For eksempel:

Her ligger et menneske

Menneske

vær mild

#23

At befinde sig i sprækken
mellem to store ting
kan give grobund
for selvstændig tankevirksomhed

#24

Det går an
at leve og dø
i vanskelige tider
uden at miste besindelsen

#25

Min mormor:

Hun var som jer
og I skal blive som hende

I bliver som hende
og hun kan ikke blive som jer

I skal blive som hende
hun kan ikke blive som jer

#26

Her ligger et menneske

Denne sten
huggede jeg mig selv
i livet

Vær gode søstre
brødre og andet godtfolk

Rod ikke med mine knogler

#27

I Paris er det blevet morgen
regnen er holdt op
og alt er vådt
månen så jeg intet til
alligevel er det nok forhastet at ville konkludere noget i den anledning
ligesom med mine tømmere
der ikke er der
de kan komme senere
måske jeg stadig er fuld

Alt det vi ikke ved om os selv

Øyvind Berg gør en underlig dobbeltbevægelse i forhold
til det autobiografiske
både *Blindedikt* (2010) og *Gjennom Mørketida* (2014)
åbner med en stedsfæstende tekst
der har med kærlighed at gøre
med livsforandrende omvæltninger
med at flytte sig
i livet
fra et sted til et andet
i *Blindedikt* ophører en kærlighed efter 30 år
"Vi ved ikke meget om livet" står der digtet igennem
i *Gjennom mørketida* "flyttede Dina og jeg fra Sarajevo til Stavanger"
"for første gang i fire år bor vi lovligt sammen"
"vi skriver 1. december 2013"

Digterjegets Øyvind Berg er tydeligt situeret
i tid og sted og et nogenlunde konsistent følelsesliv
hvis man kan sige dét – og sådan
men de fleste af de digte der følger efter
er langt fra at være fx centrallyriske
de er tættere beslægtede med kinesisk poesi fra midten
af sidste århundrede
eller japansk poesi
en slags rolledigte
en slags haiku
distancerede observerede øjebliksbilleder

De visuelle metaforer jeg bruger er ikke ordentligt dækkende

Det ville være rigtigere at sige:
de fleste af de digte Øyvind Berg skriver
er distancerede observerede øjeblikke

#28

Hvad skriver Øyvind Berg om?

Om

ofrer & bødler

kærlighed & krig

penge & politik

Om

at have og ikke at have

om skattevæsenet

om småsparerne

#29

Jeg er til et seminar
med den amerikanske digter Ron Silliman
men med Øyvind Berg under armen

Vi taler om hvor det giver mening
at bryde linjerne
og hvordan man bruger en sætning
på en meningsfuld måde
når man er et menneske i verden

#30

Noget af det man lærer
af at læse Ezra Pound
siger Ron Silliman, men Øyvind Berg kunne have sagt det
er hvad historie er
hvad litteraturhistorie er
og hvorfor det er vigtigt

#31

Noget af det man lærer
af at læse Ezra Pound
siger Ron Silliman, men Øyvind Berg kunne have sagt det
er ikke at være bange
ikke at blive vred
når der springes fra kinesisk til græsk
til en gammel engelsk dialekt
og en lallet vaudeville
ikke blive bange
ikke blive vred

#32

Øyvind Berg har tilsyneladende lært en masse
af Ezra Pound
åbningen overfor den kinesiske poesi
måske
ikke at være bange
i mødet med det fremmede
ikke at blive vred
over det man ikke forstår
men i stedet: prøve at forstå
det man kan forstå
og lade det være godt med det
for nu

#33

I Paris er det blevet aften igen
nat faktisk
ingen måne
ingen regn
under middagen talte vi om Donald Trump
og Gertrude Stein
hendes gravstensinskriptionsagtige bonmot'er
der i nogle tilfælde er præcis dét

"When this you see
remember me"

"This is so
because"

#34

Fordi sorgen er stor
disse ord

#35

Jeg er tilbage ved seminaret
med Ron Silliman
med Øyvind Berg under armen

Vi taler om kunstneriske samarbejder
hvad det betyder, at skrive sammen
at der ikke er noget kunstnerisk samarbejde
før man føler at man har mistet kontrollen

#36

Ron Sillimans' Gertrude Stein lyder:

When this you see

remember?

#37

Jeg tænker på kompositionen i Øyvind Bergs bøger
det inklusive, tilsyneladende åbne, forskelligartede, uforudsigelige, det
pludseligt platte
som et kontrolleret forsøg
på at miste kontrollen
for på den måde at nå frem til noget

Det er forkert sagt, bedre at sige:

Jeg tænker på kompositionen i Øyvind Bergs bøger
som et kontrolleret forsøg
på at miste kontrollen
for på den måde ikke at stoppe en bevægelse, men i stedet holde den
i gang

#38

At deltage i litteraturen
som et samarbejde
hvor man skriver og læser sammen
Øyvind Berg skriver sammen med
Paul Celan
og Bertolt Brecht
og Basho
og Pier Paolo Pasolini
og Pentti Saarikoski
blandt andre
Tu Fu, Lu Chi, Mandelstam
det er ikke særlig vigtigt hvem der skriver hvad
det er en del af det samme projekt
jeget opløses i litteraturen

#39

Har I læst Øyvind Bergs essay om Georg Johannesens oversættelse af

Tu Fu?

det er godt

det er et essay om oversættelse, nærlæsning, tid og politik

det er altså et essay om poesi

det er også et essay om et flygtningedigt

flygtningen som figur er gennemgående i Øyvind Bergs poesi

den ufrivillige rejse, forrykkelsen, volden, den stærkes ret, diasporaen

pludselig at være sådan et menneske

som menneskene ser

som næsten ingenting

#40

Tu Fu skrev, sammen med Georg Johannesen:

Kall meg Tu, nykommeren, gamlingen
Han med langt hår, han med hvitt hår
Urtesamleren: han som går bøyd under åsen
Han som står på stupet når det snør
Snakk om meg og si: han er forvist for alltid
Han eier ingenting, han hoster når det blåser
Han er for tynt kled for vårt klima
Det var min første sang: min hvite ånde

#41

Martin Glaz Serup skrev, sammen med Tu Fu og Georg Johannesen og Øyvind Berg:

Flygtningedigt

Kald mig den fremmede, den nyankomne, gamlingen
ham med langt hår, ham med hvidt hår
ham der altid går foroverbøjet
og ligner en der leder efter noget
ham der står foran teltet når det sner
i badesandaler

Tal om mig og sig: han er forvist for altid
han ejer ingenting, han hoster når det blæser
han er for tyndt klædt på til vores klima
Dette var min sang: min hvide ånde

#42

Jeg ringer hjem fra Paris
min mormor taler langsomt
hun er træt
hun er så træt
hun håber
hun håber på at det bliver bedre
hun håber på at det bliver bedre i morgen
altså i dag
hvor jeg læser dette for jer

#43

I åbningen på *Gjennom Mørketida*
skriver Øyvind Berg
at han vil skrive
hurtigt og let
og tæt på livet
med Bashos rejseskildringer under armen

Det vil jeg også!
men med Øyvind Berg under armen
og i den "dagbogskompositoriske" form
som er den han bruger
i den bog

#44

Jeg
er et lille ord
et tomt citat
som man ikke selv kan bestemme
hvad skal henviser til
siger Judith Butler

#45

Jeg
er et lille ord
der meget sjældent
er det første man møder
i et digt af Øyvind Berg

#46

Jeg
sidder i lufthavnen
og venter på at flyve til Oslo

Jeg
tænker på telefonsamtalen
med min mormor

Jeg
spekulerer på om det er et etisk problem
at fortælle jer om det

#47

Jeg
vil gerne fortælle at hun sagde
præcis hvad man kunne forvente hun ville sige

"Jeg
ville ønske jeg havde
en lille smule mere tid"

"Jeg
ville sådan ønske
at der var mere tid"

#48

I forhold til etiske problemer
findes de oftest på de makropolitiske niveauer
i Øyvind Bergs poesi
selvom det bliver både personligt og nærværende
men sjældent privat
hvis man ellers kan bruge de distinktioner til noget som helst

Kun i én tekst ud af 90
fra det daglige liv igennem mørkemånederne
december, januar, februar
hører vi om en datter
og dét endda i forbindelse med penge
som alleroftest forbindes med noget næsten ondt
i Øyvind Bergs poesi

#49

"Efter en god portion havregrød med smør, kanel og tranebær – en morgenmad vi kalder teori, men nyder i praksis – tager Dina bussen til universitetet, og jeg skynder mig i netbanken. Marie, min datter, har brug for penge. Hun blev 14 da jeg mødte Dina og flyttede til Balkan, nu er hun snart student og jeg gruer for det. Hvordan kunne jeg forlade hende? Hun var fars pige og alting! Jeg fulgte kærligheden, siger jeg. Hvad med datterkærligheden? Det er mit barn der spørger. Her hjælper det ikke at være god med ord. Her bliver jeg svar skyldig. Selvom forholdet er blevet bedre på det sidste, betaler jeg med en følelse af bodsgang og klikker mig hurtigt ud af banken. Så stille alting bliver med ondt i maven. Husker godt hvad jeg skrev på min fars dødsleje – i denne vind der går gennem marv og ben, gælder det måske mig selv:

Som en skarv
tørrer vingerne i vinden
før han letter."

#50

Stewardessen

går gennem flyets smalle gang

tæller

72 småsparere om bord

#51

Jeg er ved at lande i Oslo
om et par timer er jeg i Hamar
jeg ved ikke hvad jeg havde forventet
i hvert fald ikke:
sne!

#52

Én må altid rejse
og ikke bare til Armenien eller Tadsjikistan
siger Osip Mandelstam ifølge Øyvind Berg
da Øyvind Berg var 36 år gammel, levede af at skrive
og var "litt lei" af at rejse halvdelen af året
hvorfor han ændrer credoet til:
én må altid læse Osip Mandelstam
men altså!
én må læse
én må rejse
og så afsted til Hamar!